

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-12>

УДК 336:658.1:005

**АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ
ДО ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ
«ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА»**

**ANALYSIS OF THEORETICAL APPROACHES
TO THE DEFINITION OF THE CONCEPT
«FINANCIAL SECURITY OF ENTERPRISE»**

Фурсова Вікторія Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент,
Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4841-3416>

Гавриш Галина Олександрівна

судовий експерт, кандидат економічних наук,
Економіко-технологічний інститут ім. Роберта Ельворті

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7093-8772>

Солоха Анастасія Олександрівна

магістрантка,
Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9553-8457>

Fursova Viktoriya

National Aerospace University named after M. Zhukovsky
"Kharkiv Aviation Institute"

Havrysh Halyna

Economics and Technology Institute Robert Elworthy

Solokha Anastasiia

National Aerospace University named after M. Zhukovsky
"Kharkiv Aviation Institute"

Забезпечення фінансової безпеки є ключовим завданням менеджерів та власників підприємств всіх форм власності, оскільки від неї залежить його подальший розвиток та фінансова стійкість. Методологічною базою дослідження послужили праці вітчизняних науковців, які розкривають понятійно-категоріальний апарат з питань фінансової безпеки підприємства. У дослідженні, відповідно до поставленої мети, проаналізовані та систематизовані наукові підходи до визначення поняття «фінансова безпека підприємства», виділені їх особливості. За результатами проведеного дослідження авторами було запропоновано уточнену класифікацію підходів до виявлення суті дефініції «фінансова безпека підприємства» за змістом формування. Отримані результати мають значну практичну цінність і можуть бути використані власниками або керівниками компаній для удосконалення політики розвитку підприємства та підвищення ефективності управління ним.

Ключові слова: фінансова безпека, підприємство, наукові підходи, класифікація, управлінський підхід, комплексний підхід.

Обеспечение финансовой безопасности является ключевой задачей менеджеров и владельцев предприятий всех форм собственности, поскольку от нее зависит его дальнейшее развитие и финансовая устойчивость. Методологической базой исследования послужили труды отечественных ученых, раскрывающих понятийно-категориальный аппарат по вопросам финансовой безопасности предприятия. В исследовании, согласно поставленной цели, проанализированы и систематизированы научные подходы к определению по-

няття «фінансова безпека підприємства», виділені їх особливості. По результатам проведеного дослідження авторами була запропонована уточнена класифікація підходів к виявленню суті дефініції «фінансова безпека підприємства» по вмісту формування. Отримані результати мають значущу практичну цінність і можуть використовуватися власниками або керівниками компаній для удосконалення політики розвитку підприємства і підвищення ефективності управління ім.

Ключові слова: фінансова безпека, підприємство, наукові підходи, класифікація, управлінський підхід, комплексний підхід.

Annotation. In recent years, the number of challenges for enterprises has increased significantly due to the rapid development of globalization, digitalization, informatization and the emergence of new types of viruses. Therefore, ensuring financial security is a key task of managers and owners of enterprises of all forms of ownership, as it impacts on the further development and financial stability of the enterprise. The purpose of the scientific article is to systematize scientific approaches to determine the essence of the category "financial security of the enterprise" and refine their classification according to the content of the formation. Method or methodology of the work. The methodological basis of the study were the works of domestic scientists, who reveal the conceptual and categorical apparatus on financial security of the enterprise. The method of comparative analysis and the method of content analysis of scientists' works were used in the study. Results of the study. In the study, scientific approaches to the definition of "financial security of the enterprise" were analyzed and systematized, their features were highlighted. Based on the results of the study, the authors proposed a refined classification of approaches to identifying the essence of the definition of "financial security of the enterprise" according to the content of the formation. It includes the following approaches: strategic approach; resource-functional approach; system approach; protective approach; integrated approach; management approach. Scope of practical application of the results. The obtained results have significant practical value and can be used by owners or managers of companies to improve enterprise development policy and increase the efficiency of its management. Conclusions. The authors conclude that in the modern economic literature there are many approaches that define the essence of the concept of "financial security of the enterprise", due to its many aspects and complexity. But most of these approaches are very similar and differ only in the number of approaches given by different authors.

Keywords: financial security, enterprise, scientific approaches, classification, management approach, integrated approach.

Постановка проблеми. Прискорення процесів глобалізації, інформатизації та цифровізації у світовому просторі з одного боку позитивно впливає на розвиток фінансово-економічних взаємовідносин між країнами, але з іншого боку обумовлює появу нових викликів, які деструктивно впливають на фінансову безпеку суб'єктів господарювання. Фінансова безпека є запорукою сталого розвитку підприємств, тому актуалізується необхідність зміни загальної парадигми забезпечення фінансової безпеки компанії, що обумовлено виникненням істотно нових ризиків, пов'язаних із передачею та зберіганням персональних фінансових даних, впровадженням криптовалют та збільшенням кількості фінансових криз у глобальній економіці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий вклад у розвиток теоретико-методологічних засад щодо дослідження сутності та видів фінансової безпеки, а також шляхів її зміцнення зробили такі автори, як Вайзер Д. І., Климаш Н. І., Соловей К. В., Краснокутська Н. С., Коптева Г. М., Мулик Я. І., Крючко Л. С., Горбатюк С. Є. та ін. Проте більшість наукових праць з питань фінансової безпеки охоплюють прикладні аспекти її забезпечення, залишаючи поза увагою теоретичні питання щодо уточнення понятійно-категорі-

ального апарату окресленої проблематики. Це й стало невирішеною частиною дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є систематизація наукових підходів щодо визначення сутності категорії «фінансова безпека підприємства» та уточнення їх класифікації за змістом формування.

Виклад основного матеріалу. Аналіз літературних джерел, присвячених дослідженню еволюційних аспектів категорії «фінансова безпека» свідчить, що більшість науковців мають однакову думку щодо часу виникнення безпеки та в загальному вважають, що безпека виникла одночасно з появою держави та входить до складової національних інтересів. Загалом, поняття безпеки у своєму розвитку пройшло декілька етапів: усвідомлення безпеки з позиції безпеки індивідуума; розуміння безпеки як загального блага і мети держави (датується XVII–XVIII ст. у країнах Західної Європи); визначення поняття безпеки з позиції суспільства та держави, як наслідок війн та конфліктів в Європі в XIX–XX ст. [1].

На сучасному етапі розвитку термін «фінансова безпека підприємства» розуміється як складне поняття, що супроводжується дискусійністю думок щодо ознак його сутності та змісту. Класифікацію підходів щодо трактування сутності поняття «фінансова безпека» підприємства систематизовано в таблиці 1.

Таблиця 1

Наукові підходи до визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства»

Автор	Підходи
Вайзер Д. І.	1) процес забезпечення фінансової рівноваги підприємства, що надає йому можливість ефективно функціонувати у довгостроковій перспективі; 2) задоволення потреб компанії у грошових ресурсах для сталого розширеного відтворення; 3) забезпечення фінансової незалежності на достатньому рівні; 4) здатність протистояти неочікуваним небезпекам і загрозам; 5) стан захищеності фінансових інтересів власників компанії.
Климаш Н.І., Соловей К.В.	1) стан, який захищає фінансові інтереси від загроз, забезпечує фінансову рівновагу, стабільність, ліквідність і платоспроможність; 2) система, яка забезпечує стабільність ключових фінансових пропорцій розвитку компанії або збалансований стан; 3) система кількісних і якісних показників фінансового стану компанії, що в комплексі відображає рівень його фінансової захищеності; 4) здатність суб'єкта господарювання самостійно розробляти і імплементувати фінансову стратегію; 5) здатність ефективно і стабільно працювати або результативно використовувати ресурси та потенціал компанії; 6) особливий вид відносин; 7) діяльність підприємства з управління ризиками; 8) ступінь захищеності підприємства; 9) ключовий елемент економічної безпеки підприємства; 10) самостійний об'єкт управління.
Мулик Я.І.	1) складова економічної безпеки підприємства; 2) стан, що захищає фінансові інтереси від будь-яких загроз, забезпечує фінансову рівновагу, платоспроможність, ліквідність, стабільність. 3) проведення ефективної діяльності, здатність ефективно використовувати ресурсний потенціал компанії; 4) можливість підприємства самостійно формувати і впроваджувати фінансову стратегію; 5) діяльність компанії з управління ризиками; 6) система, яка забезпечує стабільність ключових фінансових пропорцій розвитку компанії або збалансований стан; 7) специфічний вид відносин.
Краснокутська Н. С., Коптева Г. М.	1) складова економічної безпеки суб'єкта господарювання з відповідними інструментами управління нею; 2) самостійний об'єкт управління, здатність підприємства ефективно використовувати свій ресурсний потенціал; 3) стан (діяльності, фінансових інтересів, ресурсів, захищеності і т.д.), який є стійким до зовнішніх і внутрішніх загроз; 4) діяльність підприємства з управління ризиками; 5) процес (забезпечення стабільності роботи підприємства, фінансової рівноваги; досягнення певного стану); 6) система (забезпечення фінансовими ресурсами; збалансований стан елементів та підсистем); 7) комплекс заходів, методів і засобів по захисту фінансових інтересів.
Крючко Л. С.	1) процес забезпечення рівноважного і стійкого фінансового стану; 2) процес забезпечення ефективної діяльності суб'єкта господарювання; 3) можливість ідентифікації проблемних місць в роботі підприємства на ранніх стадіях; 4) система нейтралізації кризи та запобігання банкрутству.

Джерело: складено за даними [2–6]

Проведений аналіз свідчить, що більшість авторів майже однаково ідентифікують підходи, які визначають сутність терміну «фінансова безпека підприємства» [2–6]. При цьому найбільша кількість підходів щодо визначення сутності даного поняття наведена у роботі Климаш Н. І. та Соловей К. В. [3], а найменша у праці Крючко Л. С. [6]. У свою чергу, особливістю наведених Краснокутської Н. С. та Коптевої Г. М. підходів є те, що вони виділяють їх за ключовими ознаками поняття «фінансова безпека підприємства», а саме: складова; самостійний об'єкт управління; стан; діяльність; процес; система; комплекс [5].

Науковці Климаш Н. І. та Соловей К. В. пропонують підходи до визначення терміну «фінансова безпека підприємства» поділяти за змістом формування на такі як: стратегічний; ресурсно-функціональний; системний; захисний; гармонізаційний підходи [3]. Але не дуже зрозумілою є різниця між захисним та гармонізаційним підходами, оскільки їх результатом є досягнення збалансованого стану підприємства, що ототожнює зміст даних підходів. Також деякі автори пропонують розглядати сутність поняття «фінансова безпека підприємства» з позиції комплексного підходу [5]. На нашу думку, доцільним є також виділення управлінського підходу.

Таким чином, існуючі підходи до визначення дефініції «фінансова безпека підприємства» можна класифікувати як (рис. 1):

– стратегічний, коли фінансова безпека розглядається як можливість підприємства самостійно розробляти й впроваджувати фінансову стратегію у свої діяльності (наприклад, серед авторів даного підходу можна означити Кракос Ю. Б. [7]);

– ресурсно-функціональний – під фінансовою безпекою підприємства розуміють задоволення потреб компанії у грошових ресурсах для сталого розширеного відтворення; здатність ефективно використовувати ресурсний потенціал компанії для забезпечення ефективної діяльності (авторами даного підходу є Мулик Я. І., Нартова І. В., Кіріченко Я. О. [4; 8];

– системний – фінансова безпека трактується як: система, що забезпечує стабільність ключових фінансових пропорцій розвитку компанії або її збалансований стан; система кількісних і якісних показників фінансового стану компанії, що відображає рівень його фінансової стійкості (з позиції даного підходу «фінансову безпеку підприємства» розглядають Лаврова Ю. В., Кудрицька Ж. В. [9; 10];

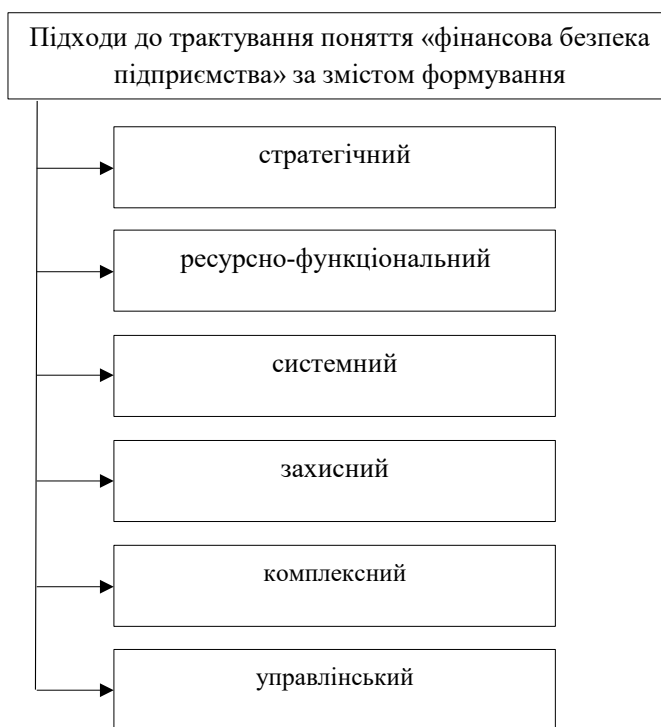

Рис. 1. Класифікація підходів до трактування поняття «фінансова безпека підприємства»

Джерело: авторська розробка

– захисний, тобто фінансова безпека підприємства це: визначений якісно та кількісно фінансовий стан, який захищає фінансові інтереси від загроз, забезпечує фінансову рівновагу, стабільність, ліквідність і платоспроможність підприємства (відповідно до даного підходу трактують поняття «фінансової безпеки» Корнієнко Т. О., Пономаренко О. Е. [11; 12].

– комплексний, коли фінансова безпека вважається комплексною характеристикою, яка відображає рівень захищеності фінансових інтересів суб'єкта господарювання і їх узгодженість з існуючим потенціалом і метою підприємства, що надає можливість протистояти різним деструктивним факторам у процесі проведення фінансової і господарської діяльності (авторами є Краснокутська Н. С. та Коптева Г. М.) [5].

– управлінський підхід – фінансову безпеку підприємства можна розглядати або як самостійний об'єкт управління, або як складову частину економічної безпеки підприємства з відповідними інструментами управління нею (серед авторів, які розглядають поняття «фінансова безпека підприємства» з позиції даного підходу виділимо Крутова А., Фадєєва Г. М.) [13; 14].

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження, можна зробити висновки про складність та багатоаспектність поняття «фінансова безпека підприємства». При

цьому, більшість наведених у сучасній економічній літературі підходів, які характеризують дане поняття, є дуже схожими, з незначною різницею в їх кількості. Запропонована класифікація підходів до визначення дефініції «фінансова безпека підприємства» розкриває її суть з усіх плоскостей, що дозволить підпри-

ємству протистояти різним негативним факторам у процесі проведення фінансово-господарської діяльності. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення світового досвіду щодо класифікації наукових підходів, які відображають сутнісні характеристики поняття «фінансова безпека підприємства».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Горбатюк С.Є. Еволюція феномену безпеки: від стародавніх політико-правових учень до сучасної наукової думки. *Вісник НАДУ при Президентові України*. 2016. № 2. С. 30–33. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/54/files/b7db0973-cf43-4ebc-bf58-05d250f71603.pdf>
2. Вайзер Д.І. Концептуальні підходи щодо сутності та методів оцінки фінансової безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2014. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3689>
3. Климаш Н.І., Соловей К.В. Наукові підходи до визначення сутності поняття «фінансова безпека». *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 16(1). С. 120–123. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_16/1/31.pdf
4. Мулик Я.І. Сутність поняття «фінансова безпека підприємства»: систематизація наукових поглядів. *Збірник наукових праць ВНАУ*. 2013. № 3(80). С. 195–206. URL: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/2114.pdf>
5. Краснокутська Н.С., Коптева Г.М. Дефініція поняття «фінансова безпека підприємства»: основні підходи та особливості. *Бізнес Інформ*. 2019. № 7. С. 14–19. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-7-14-19>
6. Крючко Л.С. Теоретичні засади фінансової безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 15. С. 49–52. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2013/12.pdf
7. Кракос Ю.Б., Разгон Р.О. Управління фінансовою безпекою підприємств. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2008. № 1(1). С. 86–97. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/eupmg_2008_1_10.pdf
8. Нартова І.В., Кіриченко Я.О. Сутність дефініції «фінансова безпека» та суміжних категорій і понять. URL: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2012/Economics/3_102433.doc.htm
9. Лаврова Ю.В. Фінансова безпека підприємства: класифікація загроз. *Економічний аналіз*. 2011. № 9(2). С. 274–277. URL: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/2114.pdf>
10. Кудрицька Ж.В. Система управління фінансовою безпекою підприємства. *Ефективна економіка*. 2012. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>
11. Корнієнко Т.О. Сутність та еволюція поняття «економічна безпека». *Економічні горизонти*. 2018. № 1(4). URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/113118/128930>
12. Пономаренко О.Е. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємств : автореф. дис. канд. екон. наук. Харків, 2010.
13. Крутова А.С., Ставерська, Т.О., Шевчук І.Л. The problems of the enterprises financial security / О.І. Черевко (Відпов. ред.). Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. Харків : Видавництво «ХДУХТ». 2015. Вип. 1(21). С. 92–105.
14. Фадєєва Г.М., Семченко О.О. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2012. № 1. С. 52–59. URL: <https://elib.hduht.edu.ua/handle/123456789/3243?locale=ru>

REFERENCES:

1. Horbatiuk, S.Ye. (2016) Evolyutsiya fenomenu bezpeky: vid starodavnikh polityko-pravovykh uchen' do suchasnoyi naukovoï dumky [Evolution to the phenomenon of safety: from the ancient political and legal studies to the modern scientific thought]. *Visnyk NADU pry Prezydentovi Ukrayiny – NAPA Bulletin under the President of Ukraine*, 2, 30–33. Retrieved from: <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/54/files/b7db0973-cf43-4ebc-bf58-05d250f71603.pdf> (in Ukrainian)
2. Vayzer, D. I. (2014) Kontseptual'ni pidkhody shchodo sutnosti ta metodiv otsinky finansovoyi bezpeky pidpryyemstva [Conceptual approaches to the nature and methods for evaluating financial security of enterprises]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, 12. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3689> (in Ukrainian)

3. Klymash, N.I. & Solovey, K.V. (2016) Naukovi pidkhody do vyznachennya sutnosti ponyattya «finansova bezpeka» [Scientific approaches to the definition of the concept «financial safety»]. *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*, 16(1), 120–123. Retrieved from: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_16/1/31.pdf (in Ukrainian)
4. Mulyk, Ya.I. (2013) Sutnist' ponyattya «finansova bezpeka pidpryyemstva»: systematyzatsiya naukovykh pohlyadiv [The insight of the understanding of the "financial security of the enterprise": the systematization of scientific glances]. *Zbirnyk naukovykh prats' VNAU – Collection of scientific works VNAU*, 3(80), 195-206. Retrieved from: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/2114.pdf> (in Ukrainian)
5. Krasnokuts'ka, N. S. & Koptyeva, H. M. (2019) Definitsiya ponyattya «finansova bezpeka pidpryyemstva»: osnovni pidkhody ta osoblyvosti [Definition of the concept of "financial security of the enterprise": basic approaches and features]. *Biznes Inform – Business Inform*, 7, 14–19. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-7-14-19> (in Ukrainian)
6. Kryuchko, L.S. (2013) Teoretychni zasady finansovoyi bezpeky pidpryyemstva [Theoretical principles of financial security of the enterprise]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 15, 49–52. Retrieved from: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2013/12.pdf (in Ukrainian)
7. Krakos, Yu. B. & Razhon, R.O. (2008) Upravlinnya finansovoyu bezpekoyu pidpryyemstv [Management of financial security of enterprises]. *Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy mashynobudivnoyi haluzi: problemy teorii ta praktyky – Economics and management of machine-building enterprises: problems of theory and practice*, 1(1), 86–97. Retrieved from: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/eupmg_2008_1_10.pdf (in Ukrainian)
8. Nartova, I. V. & Kirichenko, Ya. O. Sutnist' definitsiyi «finansova bezpeka» ta sumizhnykh katehoriy i ponyat' [The essence of the definition of "financial security" and related categories and concepts]. Retrieved from: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2012/Economics/3_102433.doc.htm (in Ukrainian)
9. Lavrova, Yu. V. (2011) Finansova bezpeka pidpryyemstva: klasyfikatsiya zahroz [Financial security of the enterprise: classification of threats]. *Ekonomichnyy analiz – Economic analysis*, 9(2), 274–277. Retrieved from: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/2114.pdf> (in Ukrainian)
10. Kudryts'ka, Zh.V. (2012) Systema upravlinnya finansovoyu bezpekoyu pidpryyemstva. [Enterprise financial security management system]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, 1. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua> (in Ukrainian)
11. Korniyenko, T.O. (2018) Sutnist' ta evolyutsiya ponyattya «ekonomichna bezpeka» [The essence and evolution of the concept of "economic security"]. *Ekonomichni horizonty – Economic Horizons*, 1(4). Retrieved from: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/113118/128930> (in Ukrainian)
12. Ponomarenko, O. E. (2010) Teoretychni aspekty finansovoyi bezpeky pidpryyemstv [Theoretical aspects of financial security of enterprises]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Xarkiv. (in Ukrainian)
13. Krutova, A.S., Stavars'ka, T.O. & Shevchuk, I.L. (2015) The problems of the enterprises financial security. In O. I. Cherevko (Ed.), *Ekonomichna stratehiya i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh: zb. nauk. pr. – Economic strategy and prospects for the development of trade and services: a collection of scientific papers*, vol. 1(21), pp. 92–105. Kharkiv: Vydavnytstvo «KhDUKht».
14. Fadyeyeva, H.M. & Semchenko, O.O. (2012) Teoretychni aspekty finansovoyi bezpeky pidpryyemstva [Theoretical aspects of financial security of the enterprise]. *Ekonomichna stratehiya i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh – Economic strategy and prospects for trade and services*, 1, 52–59. Retrieved from: <https://elib.hduht.edu.ua/handle/123456789/3243?locale=ru> (in Ukrainian)